

Les cartes de Ramon Carné Albareda, delacions i caciquisme de postguerra a Mollerussa

Daniel Altisent Carulla

Historiador del Centre de Recerques del Pla D'urgell "Mascançà"

RESUM: En aquest article, elaborat a partir dels documents trobats i a través de la biografia política d'en Ramon Carné Albareda, establim una anàlisi metòdica de la reinstauració del caciquisme tradicional, després de l'entrada de les tropes franquistes l'any 1939 a Mollerussa. A més de l'estudi i l'anàlisi dels papers de la família Carné, trobats a finals de la dècada de 1980, elaborem una contextualització històrica de la ciutat i una avaluació qualitativa de les relacions clientelars i caciquils que s'hi van produir durant la primera meitat del segle XX. Amb una ràpida visió i anàlisi dels papers referents a l'alcalde Blai Carné, durant la dècada del 1910, aquest article centra el seu gruix d'investigació en les cartes que pertanyen al seu fill Ramon Carné Albareda, documents datats durant la immediata postguerra a Mollerussa i que situen a qui era llavors el banquer del poble, un confident i un dels delators locals a favor del règim franquista. Un dels objectius d'aquest article és obrir l'estudi, des del punt de vista acadèmic i historiogràfic, del període franquista a Mollerussa i, més en concret, la repressió, els processos de delació i la participació de les forces vives locals en el desenvolupament del règim de Franco.

PARAULES CLAU: franquisme, postguerra, caciquisme, delators.

ABSTRACT: This article establishes, based on documents found and through the political biography of Ramon Carné Albareda, a methodical analysis of the restoration of traditional despotism, after the entry of Franco's troops in 1939 in Mollerussa. In addition to the study and analysis of the documents of the family Carné, found in the late 1980s, it sets a historical context of the city of Mollerussa and cliental and caciques relationships that were produced during the first half of the twentieth century. Through a quick overview on the study of papers referring to Mayor Blai Carné, during the 1910s, this article focuses the most of its research in the papers belonging to Ramon

Carné Albareda, documents dated during the immediate post-war period in Mollerussa and puts, who was the banker of the town, one of the whistle-blowers in favour of Franco regime. One of the clear aims of this article is to open the study, from the historiographical point of view, of the Franco period in Mollerussa and more specifically, the repression, the betrayal processes and the participation in the development of Franco regime, of the politics and influent people of the local time.

KEYWORDS: Francoism, post-war, despotism, informers.

INTRODUCCIÓ

La importància de les cartes de la família Carné i el fet que em decidís a iniciar aquesta recerca es deu al fet que, a més de la rellevància en si dels papers trobats, aquesta documentació permet recrear part de la vida social, econòmica i política de dos etapes històriques, ben diferenciades, de la ciutat de Mollerussa. D'una banda, les cartes d'en Blai Carné Valls suposen conèixer les relacions i part de la vida quotidiana d'una família burgesa i benestant de la dècada del 1910. En canvi, pel que fa referència a les cartes del seu fill, en Ramon Carné Albareda, els documents s'ubiquen durant els primers anys de postguerra i posen de relleu els comportaments i les actituds polítiques de com va ser el règim franquista durant els primers anys a Mollerussa. Personalment, vaig tenir coneixement d'aquestes cartes el gener de 2014, quan la meua germana em va explicar que anava a l'Arxiu Comarcal a fer entrega d'uns papers de després de la Guerra Civil. Fent bona la dita que *a casa del ferrer cullera de pal*, feia 25 anys que aquests papers estaven guardats per casa.

La història de com aquestes cartes arriben a les meves mans comença a finals dels anys 80 del segle

passat, quan, a pocs anys de la construcció de la plaça de l'Ajuntament, s'estava dotant Mollerussa d'un nou entramat urbanístic que faria més àgil la mobilitat per l'interior de la ciutat. Per avançar en aquest objectiu, s'havia de procedir a l'enderroc de certs edificis que estaven situats al costat de la carretera, on s'hi ubicava, al carrer Ferrer i Busquets número 33, la casa de la família Carné. Membres d'una important nissaga de mollerussencs de tota la vida, els Carné van ser uns grans terratinents amb carrera política i destacats prohoms de la ciutat. En Josep Carné i Solsona, avi d'en Ramon Carné, era republicà federal i fou escollit regidor a l'Ajuntament entre 1877 i 1881. El seu fill, en Blai Carné i Valls, qui fou alcalde entre 1909 i 1912, va néixer el 1857 a la casa pairal de Mollerussa. Durant la seva joventut, en Blai es va dedicar a treballar les terres familiars i gràcies al seu bon ull pels negocis, ben aviat va fer bastants diners amb les seves propietats i la seva activitat comercial.¹ Amb la petita fortuna que havia amassat durant els primers anys del segle XX, en Blai Carné va obrir una oficina bancària que va acabar gestionant conjuntament amb el seu fill, un jove Ramon Carné Albareda. En Blai Carné era republicà com el seu pare i un catalanista convençut; fou membre de la Unió Catalanista i integrant de la junta local de Solidaritat Catalana. El seu catalanisme es va posar de manifest durant l'etapa al capdavant de l'alcaldia; quan va atorgar, a la simbologia i a la llengua catalana, un estatus de rang oficial. A més, feia onejar la senyera al consistori durant les festes; i els serenos, durant les seves crides nocturnes, van canviar la llengua castellana per la catalana.² Per la seva banda, en Ramon Carné Albareda va néixer el 1893 en una de les famílies més benestants de la vila i de ben jove va començar a ajudar el seu pare amb els negocis familiars i les seves terres. Es va casar, passats els 30 anys, amb Dolors Ballester, una pubilla de casa bona i, ben aviat, es va convertir en un home de negocis, a més d'un important banquer local i un

veí respectat a Mollerussa. Políticament, igual que el seu pare i el seu avi, en Ramon simpatitzava amb el catalanisme i el republicanisme federalista, a més era un veí molt actiu a les diferents entitats locals, tant a la Casa Canal com a l'Amistat, on hi consta com a tresorer l'any 1919.³

Tornant a la troballa dels documents, la casa de la família Carné fou enderrocada i les runes es van quedar durant dies a la vista de la gent que hi passava per davant. Les meves germanes, llavors adolescents, van recollir tot un seguit de cartes personals, documents de compra-venda i altres papers que feien referència a qüestions polítiques i socials de la família Carné. Entre les cartes trobades, van separar els documents en dos blocs cronològics clarament marcats. D'una banda, la correspondència d'en Blai Carné, que majoritàriament es tracta de cartes personals escrites entre familiars i amics. Són uns 50 documents que van datats des de l'any 1912 fins al 1914. Malauradament són pocs els papers que fan referència a l'etapa d'en Blai Carné quan era alcalde. Si més no, destaquen, per damunt de la resta, alguns documents que sí que ens parlen i posen de relleu la vida consistorial a Mollerussa durant la dècada del 1910. Una de les cartes més rellevants és la que refereix la petició de documentació que l'any 1913 es fa, al llavors exbatlle Blai Carné, per part del nou consistori, davant les acusacions de malversació de fons quan aquest era alcalde.⁴ Aquesta carta,⁵ amb data de 4 de juliol de 1913, mostra el suport i l'estupefacció del seu amic Cándido Gómez davant les reiterades peticions, per part de l'Ajuntament, de fer entrega dels llibres de comptes. Si a l'acta municipal del dia 15 de febrer se li reclama l'entrega de documentació en un termini de 8 dies, aquesta carta, 5 mesos després, posa de manifest que les acusacions de malversació van ser un tema prou controvertit i, de ben segur, es va allargar durant tot aquell any de 1913. Una altra de les missives més destacades d'en Blai Carné és una carta escrita en català

¹ El 1893, en Blai Carné consta com a venedor de guano a la contribució industrial. Veg. J. SOLDEVILA I ROIG, *Aigua, Burguesia i Catalanisme*, Lleida, Universitat de Lleida, 2015, p.182.

² *Id.*, p.111, p. 182.

³ *Id.*, p. 36.

⁴ Acta municipal del 15 de febrer de 1913. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

⁵ Document corresponent al bloc de cartes d'en Blai Carné. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

pel prestigiós advocat Romà Sol i Mestre, amb data de 25 d'agost de 1913.⁶ En Romà Sol s'excusa en aquesta lletra de no poder assistir a les sessions de la Comissió i dóna instruccions a en Blai Carné perquè persuadeixi de posar a favor seu "l'amic Pereña" i en "Lasala", entre d'altres. Entenem que es tracta del diputat provincial Alfred Pereña i el polític baguerí Pere Lasala, qui durant aquells anys també eren advocats de prestigi. Atesa la proximitat de les dates, no és arriscat pensar que l'assumpte que portaven entre mans tingués relació amb l'acusació de malversació de fons en què es va veure involucrat l'alcalde Carné. Al marge d'aquesta missiva, d'entre les altres cartes que poden despertar un cert interès pel seu contingut, en destaca una on s'informa en Blai Carné d'una reunió al Casino Mercantil de Lleida per tal d'establir els pressupostos i la formació d'una junta per la creació de la Lliga de Defensa dels Propietaris d'Urgell.⁷ Altres cartes mostren tractes de compravenda de productes, com l'oli, el clorur de calci o el sulfat de coure; aquests últims eren productes que les seves empreses subministraven a la Forestal d'Urgell. La resta de correspondència, d'altra banda, són cartes de familiars i d'amics que tracten temes personals i familiars. La majoria fan referència a les condolences per la mort de la seva filla Maria, durant la primavera de 1913. Aquests papers, en tractar-se de documents referents a un alcalde de Mollerussa de fa més de cent anys, ja susciten un important interès històric i actualment estan dipositats a l'Arxiu Comarcal per ser consultats per qui ho vulgui. Malgrat l'atenció que pot despertar la correspondència de l'alcalde Carné, el meu article l'he centrat principalment en els documents que fan referència al seu fill, el banquer Ramon Carné Albareda. Les cartes de Ramon Carné apareixen datades durant els primers mesos de postguerra, quan aquest va recuperar el seu patrimoni personal i es va establir a la vila com un dels nous cacics locals. Aquestes missives, escrites entre 1939 i 1941, conformen un ventall interessant de documentació, que situa el nostre personatge en una Mollerussa de postguerra, ben situat com un important home de

negocis i un ciutadà afí a la causa franquista. Des de la seva posició de banquer i atesa la quantitat d'informació que disposava dels veïns del poble, en Ramon no va tardar a convertir-se en un important confident i un estret col·laborador de les noves autoritats.

Poden ser molts els factors que van influir perquè en Ramon Carné, fill de polític republicà i catalanista, passés a col·laborar estretament amb el nou règim a partir de l'any 1939. De ben segur que cal buscar les causes en el fet de voler recuperar un estatus que havia perdut durant el conflicte. Atesa la seva condició d'home de dretes, que havia estat vigilat i les seves terres col·lectivitzades, no és arriscat pensar que el va moure la revenja cap als que van fer la revolució i van expropiar les seves propietats. A més, en Ramon Carné, que era un home intel·ligent, va saber adaptar-se a un nou règim, on qui tingués algun passat catalanista seria observat amb lupa per les noves autoritats. De la mateixa manera, van ser molts els personatges de la dreta local, no necessàriament falangistes que, un cop acabada la guerra, es van integrar i van viure amb comoditat com a catalans franquistes.

Entre els documents trobats, destaquen: diferents factures de compravenda, principalment de material agrícola; també trobem un salconduit que li va ser concedit el desembre de 1939, dos cèdules personals expedides per la Generalitat els anys 1934 i 1936, diferents quotes pagades com a militant de la FET i de las JONS, i d'altres documents, que tracten més els temes de la seva vida quotidiana, com per exemple els que fan referència a la secció de "auxilio social" i les quotes que pagava com a soci de l'Amistat i del Canal d'Urgell. Però d'entre la cinquantena de papers que ens parlen d'en Ramon Carné, són quatre els documents que intueixen, o posen clarament de manifest, la seva condició de confident i delator. Aquesta correspondència permet resseguir la seva pista durant aquells anys i situa el nostre personatge, l'any 1939, amb molts diners a la butxaca i amb tots els privilegis econòmics, polítics i socials que li assegurava el nou règim franquista.

⁶ Document corresponent al bloc de cartes d'en Blai Carné. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

⁷ Document corresponent al bloc de cartes d'en Blai Carné. Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

REVOLUCIÓ, CONTRAREVOLUCIÓ I CACIQUISME DE POSTGUERRA A MOLLERUSSA

Un cop finalitzada la batalla de l'Ebre, el 23 de desembre de 1938 les tropes franquistes trenquen el front del Segre i avancen cap a la conquesta de tot Catalunya. Tot i alguns casos, on es van donar combats intensos, l'avenç franquista va consistir, a grans trets, en un passeig triomfal en què les tropes republicanes es van batre en retirada. Pel que fa a Mollerussa no hi va haver cap tipus de resistència. El dia 7 de gener de 1939, l'exèrcit republicà abandonava la ciutat fent volar els ponts del canal. El 8 de gener, Mollerussa semblava un poble fantasma i el dia 9 entraven els nacionals pel camí del Palau, cantant "el cara al sol" i acompanyats de moros a cavall. Els veïns, exhausts d'una guerra civil que havia sigut molt llarga, van sortir a rebre els soldats franquistes amb alegria per la fi del conflicte.⁸

A mesura que les tropes avançaven sobre Catalunya, les noves autoritats van començar a establir els primers contactes per teixir el que havia de ser el nou poder legislatiu, judicial i polític a les diferents administracions locals. Tal com apunta Soldevila en el seu estudi sobre la dreta mollerussenca,⁹ l'oligarquia catalana, en un principi enrolada en els partits liberal i conservador, des de l'aparició de Solidaritat Catalana, havia aconseguit fer un forat en l'alternança en què s'establien els partits tradicionals. El carlisme, el republicanisme nacionalista i la dreta catalanista, configuraven el teixit oligàrquic que Franco s'anava trobant a mesura que avançava sobre el Principat. Personatges afins al règim, industrials, propietaris i banquers, que un cop acabada la guerra es van situar al capdavant de les administracions locals, van passar a configurar l'essència del franquisme català. Religiosos i gent de dretes, que havien estat perseguits i molestats durant la guerra, ara tornaven a les seves localitats amb l'objectiu de recuperar les regnes del poder

polític i establir un règim que, amb tota impunitat, farien a mida.

L'únic partit permès un cop acabada la guerra era la Falange Española Tradicionalista y de las JONS, agrupació unificada a Burgos el 20 d'abril de 1937 sota el poder absolut de Franco. A Catalunya, la gran massa de població, que va lluitar i es va posicionar a favor del franquisme, van ser els tradicionalistes i alguns sectors de la Lliga. En canvi, els falangistes tradicionals que hi havia eren pocs i reticents a mostrar afinitat cap a certs moviments com el carlisme, dels quals se'n malfiaven per ser regionalistes. Amb el partit unificat i un cop acabada la guerra, els que acreditaven ser excombatents o haver patit persecució per part de les milícies, podien accedir a formar part, si així ho demanaven, de les files de la Falange. Val a dir que per ocupar càrrecs de rellevància, ja fos en política o en la nova oligarquia local, era obligatòria l'afiliació a FET i de las JONS i això va suposar que molts s'hi acabessin adherint per oportunisme polític o per exigència burocràtica.

La Falange era un partit agrupat per les forces tradicionals i la dreta local; bàsicament, es tractava de terratinents, cacics i gent amb poder, que van passar a ser presents i a controlar, sota les sigles de FET i de las JONS, els organismes polítics i administratius dels consistoris locals. L'administració política, que va ocupar càrrecs de responsabilitat i de gestió, va ser sempre designada des de les altes instàncies i solament estava dirigida a persones de provada fidelitat al règim. Malgrat tot, atesa la presència insuficient de falangistes i excombatents de fora de Catalunya, els nous càrrecs franquistes van ser ocupats pels antics militants de la dreta catalana, ja fossin tradicionalistes, de la Lliga o antics republicans lerrouxistes. Si més no, aquests catalans, tot i que van ocupar càrrecs als ajuntaments o a la Diputació, rarament arribarien a exercir en llocs de major rellevància política.¹⁰ Els càrrecs de governador civil, o qualsevol dintre la capitania general, estaven destinats a personalitats arribades de fora de Catalunya.

⁸ Records d'Amadeu Aymerich Torrades, plasmats a T. SOLÉ i E. MESTRE, *Escrips del Pla d'Urgell*, Lleida, Pàgès Editors, 2010, p. 191-192.

⁹ J. SOLDEVILA I ROIG, "La dreta mollerussenca 1875-1936: religió, catalanitat i pluralitat", *Mascañà. Revista d'estudis del Pla d'Urgell*, número 3 (2012), p. 55-65.

¹⁰ Jaume Culleré Maspons, alcalde de Mollerussa des del dia 9 d'octubre de 1939 fins a l'1 de desembre de 1947, va ser el primer mollerussenc que, després de la guerra, va ocupar càrrecs més alts de la nova administració. Va ser Procurador a les Corts, Diputat Provincial i President de la Cambra Oficial Sindical Agrària.

L'any 1939 és encara un any de guerra i de transició per l'establiment d'una nova legalitat jurídica estable a Mollerussa. El 10 de gener, un dia després de l'entrada de les tropes franquistes, es constitueix el nou ajuntament, amb Josep Castelló Nadal com a alcalde i Tomàs Badia Vilà com a tinent alcalde. Aquests van ser els dos mollerussencs de més alt càrrec al primer consistori franquista de Mollerussa. Com a consellers del nou batlle, hi trobem Robert Brufau Estadella, Isidre Genescà Esquius i Àngel Graus Mir; finalment, com a secretari, hi apareix en Ramon Trepapat Mora. Es va escollir, a dit, els ciutadans més afins a la causa, que sota les ordres de l'alcalde Castelló, quedaven encarregats de gestionar la política municipal i assegurar l'afinitat dels mollerussencs al nou règim de Franco. Durant aquests primers mesos de postguerra, la repressió cap als vençuts i les seves famílies va ser cruenta i arbitrària. Atesa la posició geogràfica de Mollerussa i la seva condició de lloc de pas entre Lleida i Barcelona, s'hi va instaurar un camp de concentració que va obrir les portes el 9 de febrer de 1939. Aquest camp va estar en funcionament durant pocs mesos, ja que, segurament, es va tractar d'un punt de reclusió preventiu.¹¹ L'historiador Jordi Oliva, artífex d'aquesta troballa, en el seu estudi sobre el cost humà de la Guerra Civil al Pla d'Urgell¹² i a través d'una anàlisi en termes quantitativus, equipara la repressió que van patir els vençuts de la Guerra Civil durant els primers anys del franquisme, amb xifra total de morts, amb la repressió que es va donar a la zona republicana durant la guerra; fet que situa la repressió a la comarca com potencialment elevada, si tenim en compte que molts dels qui haurien pogut ser repre-

saliats per les autoritats durant la postguerra, o bé havien mort al front, o bé havien fugit a l'exili.

No va ser fins el dia 9 d'octubre del mateix any que es va intentar donar estabilitat a la nova administració local i es designà com a alcalde en Jaume Culleré Maspons, qui va ocupar aquest càrrec fins al 1 de desembre de 1947. Entre els diferents personatges de confiança, que van acompanyar l'alcalde Culleré, destaquen cognoms que vénen de l'antiga oligarquia més tradicional i que aniran lligats a la restauració del nou caciquisme local de postguerra. Com a tinents alcaldes, trobem en Jaume Duch Salsasi i en Manuel Solà Pou; entre els consellers, Domènec Argelich Fabregat, Eugeni Costa Bonjoch, Miquel Pujol Oliva i en Francesc Graus Pons. Tots aquests homes, figures rellevants de l'oligarquia, passada, present i futura de Mollerussa, van començar a teixir, des del consistori, una xarxa clientelar, a fi de preservar els seus interessos i privilegis. Des de fora de l'Ajuntament, importants famílies locals també van participar en l'establiment del nou teixit social que havia de cimentar les bases del franquisme a Mollerussa. Destaquen noms com Isidre Cuberes Costa, qui va ocupar el càrrec de jutge municipal fins la seva elecció com a alcalde l'any 1947; i Ignasi Calvís Jové, qui fou cap de la Falange a Mollerussa. En Ramon Carné Albareda, que apareix als documents oficials tan sols com un ciutadà més, fou el banquer local, i pel que es desprèn de les seves cartes, una peça clau en el desenvolupament oligàrquic de les forces vives locals a Mollerussa. Si fem una ullada al llibre d'actes de l'Ajuntament entre 1939 i 1942¹³ i observem les mesures que s'adopten des del consistori, durant aquests primers anys de post-

¹¹Referent a aquest camp de concentració, fou descoberta la seva existència l'any 2015 per l'historiador Jordi Oliva en trobar un mapa, a l'arxiu Militar d'Àvila, sobre els camps franquistes, on hi constava Mollerussa. A falta de contrastar les dades i a l'espera d'estudis que s'estan realitzant per part d'historiadors com l'Aram Monfort, per la seva ubicació i tipologia del lloc, hi ha indicis que aquest camp podria haver estat situat al carrer Ferran Puig número 18, en un recinte, on sabem, gràcies a la història oral, que hi havia moviment de presoners un cop acabada la guerra.

¹²J. OLIVA I LLORENS, "El cost humà de la Guerra al Pla d'Urgell (1936-1953). Anàlisi quantitativa i comparativa", *Mascançà. Revista d'estudis del Pla d'Urgell*, número 5 (2014), p. 49-73. En aquest article, Jordi Oliva posa noms i cognoms als morts per la repressió franquista a Mollerussa, durant els primers anys de postguerra, ja fos per maltractament i/o condicions de vida a la presó, morts en Batallons de treballadors, però, sobretot, analitza els morts com a conseqüència de sentències per consells de guerra sumaríssims. Alguns dels noms són: Manuel Burgués Bernat († 22-06-1939), Josep Capell Vilamajor († 12-06 -1940), Pere Paniello Grau (†17-08-1940); Josep Ibars Capell († 28-07-1939), Francesc Piñol Mir († 08-07-1943), Josep Pujol (Piñol?) Mir († 08-07-1943), Jaume Escolà Torres († 03-04-1945). També cal esmentar Jaume Torres Torres i Jaume Baldomà René, morts, segons Oliva, l'01-01-1939, 8 dies abans de l'entrada de tropes a Mollerussa, però que l'historiador quantifica com a morts a causa de la repressió franquista. A més també cal afegir, segons l'article, Jaume Serret Font, veí de Mollerussa de 25 anys, mort a Càceres el 02-01-1938.

¹³Arxiu Comarcal Pla d'Urgell. FONS ACPU360-2 / Ajuntament de Mollerussa.

guerra, podem veure diferents accions destinades a reparar greuges patrimonials i personals a cognoms com els següents: Bosch, Jaques, Argelich, Serret o Salat. Tot aquest conglomerat de gent eren ciutadans que, amb el nou canvi de règim, van veure l'oportunitat de recuperar les seves terres, que havien estat col·lectivitzades, el seu patrimoni familiar i restituir el mal que, durant la guerra, les milícies republicanes van causar a les seves propietats i a les seves famílies.

Tot i que la tensió social a Mollerussa no va tenir la mateixa intensitat que en altres indrets, l'ambient es va començar a caldejar després de les eleccions del 16 de febrer de 1936. La victòria del Front Popular va radicalitzar els extrems polítics i setmanes abans de l'esclat de la guerra ja s'havien format els Comitès de Milícies Antifeixistes i els Comitès de Salut Pública. Quan es va produir el cop d'estat militar, diversos locals van ser assaltats i expropiats per les forces obreres; la UGT es va fer càrrec del local de l'Amistat; el POUM va ocupar el Casino Republicà i la FAI i alguns elements de les joventuts llibertàries es van instal·lar al local del Centre Tradicionalista. La Casa de la Vila va ser destinada a quarter general i es van passar les atribucions de l'Ajuntament als diferents comitès revolucionaris.¹⁴ La simultaneïtat en aquestes accions, el matí del 19 de juliol, denota la preparació i organització prèvia dels comitès a l'alçament militar. Després de controlar el cop d'estat i l'accés al poder per part dels milicians, ja no es van veure nombrosos casos d'assalts, saquejos, detencions o assassinats, tot això si ho comparem amb altres llocs on la situació va ser més cruenta.¹⁵ En els casos en què sí es van donar accions violentes, sempre s'actuava en grup i l'acció estava precedida d'un rumor públic que anunciava el que anava a succeir. Aquests rumors eren divulgats per individus perta-

nyents al comitè o persones que hi eren properes. El mateix dia 19 de juliol, les milícies van imposar, a la gent més adinerada del poble, una sanció col·lectiva pecuniària de 125.000 pessetes, que van exigir en un termini de poques hores. Així mateix, també es va exigir, sota pena d'afusellament, l'entrega, abans de la mitjanit, de totes les armes als quaters dels comitès revolucionaris.¹⁶

A més de la destrucció del campanar de l'església, el 16 de setembre de 1936, i la crema de tota la simbologia religiosa del poble, les accions dels milicians es van centrar principalment en el registre i saqueig de les cases dels veïns de dretes.¹⁷ Es van saquejar, entre moltes altres, els domicilis d'importants membres de l'oligarquia local, com Josep Reñé Sanfeliu, Ignasi Jaques Piñol i Jaume Estany Franquesa, números 16, 17 i 18 de la Plaça Major. En el cas de Josep Reñé, també va veure derruïdes les seves cases dels números 9 i 11 del carrer Balmes; i d'Ignasi Jaques, la casa número 13 del carrer Vilaclosa.

La majoria d'aquests personatges, quan va esclatar la guerra, van fugir o es van amagar. Molts d'ells van ser capturats, jutjats i condemnats a mort o a complir llargues penes de presó, com així ens ho mostra la sentència d'un judici celebrat a Lleida pel Tribunal de Justícia Popular.¹⁸ En aquest plet, amb data de 20 de gener de 1937, es dictamina sentència per a sis veïns de Mollerussa vinculats a la dreta local, on se'ls acusa de conspiració feixista, afinitat cap a les forces faccioses i pertinença al Moviment Militar Feixista. Entre els noms dels detinguts, hi ha Joan Font Taulat (llavors director de La Salle, més conegut com a germà Arnaldo Cirilo), que és condemnat a mort per inculcar propaganda religiosa als seus alumnes i per estar en possessió d'armament i municions durant el registre que les milícies van fer al convent; Eusebi Pascual Mateu, membre del partit tradicionalista, que havia

¹⁴ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL,1464, Exp. 24 - 13 – Imagen núm: 13 / 129. Altres llocs com la Villa Mercedes, Cal Niubó o Cal Culleré, també van ser ocupats per fer les funcions d'hospital i punts de reunió de les milícies republicanes.

¹⁵ En alguns pobles com Torregrossa la tensió social i la repressió prèvia, durant i posterior a la guerra, va ser més cruenta que a Mollerussa. Actualment, a gairebé 80 anys després de la fi de la guerra civil, l'article de l'historiador Josep Rubió sobre el cost humà de la Guerra Civil a Torregrossa encara causa controvèrsies entre els veïns i les autoritats locals, fins al punt que es va vetar la ponència que el Dr. Rubió havia de fer a les Jornades d'Estudis de Mascançà celebrades a Torregrossa el 17 d'octubre de 2015. Veg. J. RUBIÓ, "El cost humà de la Guerra Civil a Torregrossa", *Mascançà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, núm. 5 (2014), p. 75-95.

¹⁶ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL,1464, Exp. 24 - 13 – Imagen Núm: 13 / 129.

¹⁷ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL,1464, Exp. 24 - 7 – Imagen Núm: 7 / 129.

¹⁸ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL,1464, Exp. 24 - 37 – Imagen Núm: 37 / 129.

format part de la UGT en qualitat d'espia i se li havia trobat una arma durant un escorcoll. Fou condemnat a 30 anys de presó. També Josep Borrell Escolà, per difusió d'idees reaccionàries i per la participació en la repressió dels Fets d'octubre de 1934, que va ser condemnat a 5 anys de presó. Jaume Graus Aribau, membre carlí i conserge del Centre Tradicionalista de Mollerussa, fou condemnat a un any de presó per la difusió de propaganda subversiva. Manuel Solà Pou, membre de la dreta local, se'l va condemnar a 5 anys de presó per la difusió d'idees reaccionàries i per la participació en la repressió dels Fets d'octubre de 1934. Finalment, com a últim encausat en aquest judici, apareix el ja mencionat Isidre Cuberes Costa, jutge municipal durant el Bienni Negre republicà, jutge durant el primer franquisme i futur alcalde de Mollerussa, que va ser condemnat a 30 anys de presó per la difusió de les seves idees contra l'esquerra en els articles escrits a *La Veu de l'Urgell*. De tots ells, sabem que el germà Arnaldo Cirilo va ser afusellat l'endemà mateix davant el cementiri de Lleida.¹⁹ Isidre Cuberes i Manel Solà van entrar a formar part del consistori municipal durant el franquisme; en canvi, de la resta en desconeixem la seva fi, però segurament van complir condemna i foren alliberats un cop van entrar les forces nacionals.

Si analitzem un informe, amb data de 14 de novembre de 1940, que redacta i envia l'alcalde Culleré al fiscal instructor de la Causa General de Madrid,²⁰ trobem un llistat de nou personalitats locals que van ser afusellades per les Milícies Antifeixistes durant la guerra i que ens permet aprofundir en una anàlisi més acurada pel que fa a les revenges esquerra-dreta que es van donar a nivell local durant aquells anys. La majoria d'aquests noms són personalitats religioses i gent vinculada a la dreta mollerussenca.

En aquest document, torna a aparèixer el director de La Salle, Arnaldo Cirilo, mentre que la resta són: Projecte Niubó Espinet, conegut empresari agrícola; Bartolomé Lluch Farreny, cap de la Societat Anònima Canal d'Urgell; Joan Pons Riera,²¹ veí de Mollerussa; el metge Manuel Gállego Berenguer, militant falangista i germà del conegut metge Emili Gállego; i els religiosos següents: Manuel Barbal, Pío Salvans Corominas i José Cirera Prat.²²

La Guerra Civil a Mollerussa, com en la majoria dels pobles i ciutats de Catalunya, avançava en els esdeveniments del conflicte, així com les revenges del dia a dia que són el fruit de problemes no resolts entre els seus veïns. Entre les seves causes hi havia factors estructurals, que es donaven amb naturalesa més immediata o bé es posaven de manifest a més llarg termini. D'aquesta guerra en va sortir una dictadura, de tarannà feixista, que va perseguir sense contemplació els vençuts. Tal com apunta C. Mir, la dictadura franquista va ser rebuda amb entusiasme als pobles petits i mitjans de la Catalunya rural que havia estat col·lectivitzada. En el llibre que la historiadora de Torregrossa comparteix amb J. Casanova, F. Espinosa i F. Moreno,²³ Mir analitza l'entramat social que el franquisme estableix com a mecanisme de repressió cap a les faccions contràries a l'alçament i conclou que el jou es materialitzava a través del control de la fèrria disciplina catòlica i les delacions entre els mateixos veïns.

Amb el nou règim, la legislació de responsabilitats polítiques permetia que des de qualsevol estament oficial s'endegués un procés contra qualsevol individu i afavoria que qualsevol persona hi participés com a denunciante.²⁴ Les institucions repressives del nou règim buscaven, a través de la delació, un ampli suport de la població civil i, just finalitzada la

¹⁹ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1464, Exp. 24 - 42 – Imagen núm: 42 / 129.

²⁰ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1464, Exp. 24 - 3 – Imagen núm: 3 / 129.

²¹ Destaca la figura d'aquest mollerussenc perquè consta en aquest llistat elaborat per les noves autoritats franquistes, d'ofici pastisser, de 35 anys d'edat i d'ideologia d'esquerres, fou afusellat a Mollerussa l'agost de 1936 pel comitè roig.

²² En Miquel Polo, al seu llibre *Mollerussa, de lloc petit a poble (1889-1938)*, Mollerussa, Ajuntament de Mollerussa, p. 375, adjunta la declaració que va fer el seu pare, Miquel Polo Dejan, el 19 de febrer de 1939, per esclarir la desaparició i mort de l'empresari i amic seu, Bartolomé Lluch Farreny. L'historiador mollerussenc també elabora un llistat de diferents personalitats que van ser perseguides i executades durant la guerra a Mollerussa. Per tant, als noms mencionats al text, cal afegir-hi: els religiosos Ramon Mateu Abril, Aleix Solé Llobera, Antoni Capdevila Balcells i el ciutadà Víctor Martí Esqué. Veg. les p. 380-384 d'aquesta obra.

²³ DD.AA., *Morir, matar, sobreviure. La violència en la dictadura de Franco*, Madrid, Crítica, 2004.

²⁴ DD.AA., *Repressió econòmica i franquisme: l'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, p. 180.

guerra, fomentar aquesta pràctica, que no va oferir gaires dificultats a les noves autoritats. Tal com s'apunta al llibre *Repressió econòmica i franquisme. L'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*,²⁵ la delació, o presentar una denúncia desfavorable cap a algun veí, podia ser deguda a una casuística ben variada: la por, les pressions rebudes, el desig de promoció social, l'aspiració al càrrec que ocupava el denunciador, l'esperit de revenja, etc. Amb això es va obrir l'etapa inicial del franquisme a Mollerussa, on l'eliminació dintre el teixit social dels vençuts va suposar un ampli ventall de possibilitats per als vencedors, que van tenir via lliure per iniciar tot un seguit de purgues i denúncies contra els seus veïns.

En Miquel Polo, segons els testimonis recollits en el seu llibre, explica que Mollerussa no es va tractar d'un lloc on hi hagués hagut grans odis de classe, ni que fos pròpia la violència que van exercir les milícies contra la gent de dretes i la simbologia religiosa del poble. Segons explica l'historiador mollerussenc, les milícies exaltades que, durant la guerra, van destruir l'església i van actuar contra la gent de dretes, eren provinents de Cervera i altres pobles del voltant. Malgrat tot, això no significa que no hi hagués exaltats de Mollerussa ni que la dreta local no actués contra les classes proletàries. Si més no, es tracta d'un concepte que no es pot minimitzar i l'anàlisi de les revenges a Mollerussa, en els dos sentits, esdevé un interessant i necessari punt de vista. Si bé és probable que els actes de venjança de la dreta cap a la gent d'esquerres no fossin tant acarnissats com a altres llocs, el desig de recuperar un estatus social perdut i situar-se una altra vegada com a nous cacics locals va esdevenir un fet prou rellevant en els primers anys de postguerra a Mollerussa.

LES CARTES DE RAMON CARNÉ ALBAREDA

Acabada la guerra, Ramon Carné Albareda té 47 anys i s'instal·la de nou a Mollerussa disposat a recuperar les terres i les propietats que li foren expropiades pels milicians. El seu pare, en Blai Carné, havia

mort el 12 de novembre de 1923 i el seu matrimoni, amb Dolors Ballester, no havia donat fills. Amb les noves autoritats franquistes i gràcies a la seva condició de banquer, Ramon Carné es va saber moure amb absoluta comoditat i, ben aviat, va esdevenir un dels personatges més influents del nou caciquisme local. Entre les cartes trobades, destaquen certs papers que situen el nostre protagonista no involucrat directament a la política oficial, però sí com a figura rellevant del nou teixit oligàrquic i, gràcies a la informació que disposava des de la seva entitat bancària, com a delator de conductes morals i confident del règim franquista.

El primer document a analitzar es tracta d'un tros de paper on denuncia davant les noves autoritats els individus que van col·lectivitzar les seves terres durant la guerra. El document data del 15 de maig de 1939, quatre mesos després de l'entrada de les tropes franquistes a Mollerussa. Es tracta d'un paper de petites dimensions i escrit en el moment que Ramon Carné es va presentar davant de les noves autoritats a formular la denúncia als col·lectivitzadors. Primer, observem com fa referència a un sol nom, Sebastià Farrerons, com a "Uno de los cuatro colectivizadores", però després introdueix tres noms més a la mateixa fitxa i canvia la frase de "Uno de los cuatro colectivizadores..." per "Los cuatro colectivizadores". Sembla que Ramon Carné tenia prou clar a qui anava a denunciar i aquest canvi es deu més al fet de voler aprofitar la fitxa, que a qualsevol dubte que pogués tenir en el tràmit de la denúncia. La resta de noms que apareixen en el document són: Primitivo Vidal, Manuel Pons i Pedro Codina. Del primer, en Sebastià Farrerons, no en sabem res: en canvi, el segon i el tercer, en Primitivo Vidal i en Manuel Pons, apareixen en un llistat, elaborat per les autoritats franquistes, com a elements perillosos que van formar part dels comitès de milícies durant la guerra.²⁷ L'últim nom, en Pedro Codina, que no apareix en aquesta llista negra, també serà protagonista d'una de les altres cartes de Ramon Carné i el seu cas exemplifica una de tantes revenges personals que es van donar a Mollerussa un cop acabada la guerra.

²⁵ *Id.*, p. 192.

²⁶ M. POLO SILVESTRE, *Mollerussa, de lloc petit a poble (1889-1938)*, Mollerussa, Ajuntament de Mollerussa, 1997, p. 368.

²⁷ Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1464, Exp. 24 - 15 - Imagen núm: 15 / 129.

El següent document,²⁸ amb data de 30 de setembre de 1939, que enllaça amb el cas d'en Pedro Codina, fa referència a una sentència judicial per un cas de desnonament favorable a Ramon Carné i on el demandat és el citat veí de Mollerussa, a qui Ramon Carné havia denunciat 4 mesos abans com un dels col·lectivitzadors de les seves terres. En aquest judici, Carné demanda Pedro Codina perquè es procedeixi al desnonament del processat i la seva família, de les cases número 5 i 9 del carrer de la Traversia de la Carretera, que en Carné tenia en propietat. El lloguer, que pujava a 32 pessetes mensuals, no es pagava, en una de les cases, des de l'agost de 1936; en canvi, a l'altra, consta com a pagat fins l'abril de 1937, elevant el total de la suma del deute a 688 pessetes. A través d'aquests dos documents, i atès que en Pedro Codina fou denunciat prèviament com a col·lectivitzador, no és arriscat pensar que fos un dels treballadors de les terres d'en Ramon Carné abans que aquestes fossin col·lectivitzades. Si més no, el fet que en Pedro Codina continués pagant el lloguer d'una de les cases fins l'abril de 1937 fa pensar en una possible relació de cordialitat entre els dos personatges durant els primers mesos del conflicte.

Durant el judici, en Pedro Codina admet el deute que té amb en Ramon Carné i es compromet a pagar una mensualitat i abonar la resta quan li sigui possible, sense poder especificar el temps que pot tardar. Una de les coses que ressalta d'aquest document és que dicta sentència Isidre Cuberes Costa, llavors jutge suplent en absència del titular. Aquesta condició segurament és deguda a la lentitud de la burocràcia franquista, ja que durant la dècada dels anys 40, Isidre Cuberes no va tardar en convertir-se en el jutge principal de la ciutat, càrrec que va exercir fins al seu nomenament com a alcalde l'any 1947. Aquest personatge, lligat políticament a la Lliga Regionalista, esdevé un exemple clar del reciclatge que va fer la dreta local cap a les necessitats del nou règim. La sentència esdevé un dels exponents de jurisprudència de postguerra pel restabliment dels antics béns de propietat a la dreta local. Isidre Cuberes, que havia estat jutjat i condemnat

dos anys abans per un tribunal republicà a complir pena de presó, falla sense sorpresa a favor de Ramon Carné i condemna Pere Codina a ser desallotjat en un termini de 15 dies, a més de l'amonestació d'assumir totes les costes del judici en cas de no complir la sentència en el termini marcat.

A través d'aquestes dues denúncies, Ramon Carné posa de manifest la seva revenja personal cap a un dels milicians que durant la guerra van col·lectivitzar les seves terres. Carné, des de la fi de la Guerra Civil, es va situar entre la gent més benestant de Mollerussa i va voler conservar l'aparença d'home ric que li venia del seu llegat familiar. Es tracta d'unes pretensioses intencions que es posen de manifest en un altre dels papers trobats: es tracta d'una factura de 225 pessetes per un abric comprat el desembre del mateix any ²⁹. Aquest paper ens mostra la capacitat adquisitiva que tenia Carné, pocs mesos després d'acabar la guerra. L'actitud i el seu elevat estatus, que mostra durant aquells mesos, no passen desapercebuts per les noves autoritats, que veuen en aquest banquer i terratinent un valuós aliat en la persecució d'elements rojos i desafectes al règim. A través dels papers trobats, durant els anys 1939 i 1940, veiem com Carné activa tots els seus negocis que va abandonar a causa de la guerra i es posa al dia de tots els rebuts que tenia pendents durant aquells anys. El mateix any 1939 aconseguix un salconduit per poder moure's amb facilitat pel territori, realitza compravenda de productes agrícoles i fa entrega d'almoïna a l'*Obra Pía del Culto y Clero*. Entre els diferents papers trobats, el primer document que fa referència a la seva condició de col·laborador amb el règim franquista data del 29 d'agost de 1939.³⁰ Aquest document és una lletra de petites dimensions, que va sotasignada per ell mateix. En aquesta carta, de la qual desconeixem el seu destinatari, hi llegim:

“Con toda urgencia, darás conocimiento por escrito a esta Jefatura Local de los motivos por los que no asististes al desfile organizado el día 18 de Julio. Camarada: Ramon Carné”.

²⁸ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

²⁹ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

³⁰ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

A finals de l'any 1940, la relació entre la Falange i Ramon Carné, per l'entrega d'informes sobre els veïns de Mollerussa, es va fent cada cop més estreta. Ja fa gairebé 2 anys que la guerra s'ha acabat i l'administració franquista cada cop es troba més consolidada. Un cop restaurades les propietats en mans dels antics cacics, el franquisme entra en una etapa de control més dur sobre la població i durant aquells anys es va iniciar, arreu de Catalunya, una cacera de bruixes per detenir i jutjar els veïns amb conductes desafectes al règim. En els següents documents queda absolutament provada la relació laboral, o de col·laboració, que tenia Ramon Carné amb les autoritats franquistes per l'elaboració d'informes de diferents veïns de Mollerussa. En el primer, amb data de 14 de novembre de 1940 i dirigida al Sr. Corresponsal de Mollerussa, es demana explicacions a Ramon Carné pel retard en l'enviament dels informes referents a "Hijo de Isidro Clotet".³¹ La transcripció del document és la següent:

Muy señor nuestro: Nos referimos a los informes que con fecha: 14-11-40 le tenemos solicitados sobre las firmas anotadas al pie de la presente. Como, a pesar del tiempo transcurrido, no los hemos recibido cumplimentados y esta tardanza nos está causando perjuicios y reclamaciones justificadísimas de nuestros clientes, le rogamos se sirva de remitirnoslos a vuelta de correo. Caso de que Vd los hubiera cumplimentado ya, o por el contrario, no hubiese recibido los cuestionarios de petición, le rogamos que, a fin de ganar tiempo, consigne los datos más importantes de los informes interesados a la vuelta de esta carta. En espera de vernos favorecidos por sus próximas gratas noticias, por lo que le anticipamos gracias, quedamos de usted atentos y s.s., INFORMES A QUE SE REFIERE ESTA RECLAMACIÓN: Hijo de Isidro Clotet, Calle Fernando Puig números 3-5.

Pel que fa referència al segon document que provaria la relació de convivència de Ramon Carné amb les noves autoritats,³² es tracta d'una carta de petites dimensions, escrita a màquina i amb data de 2 de

desembre de 1940. En aquesta missiva, procedent de Barcelona, es pressiona Carné a fi que, d'acord amb el que tenien pactat, avanci en les gestions necessàries per complaure els dirigents falangistes. Aquest document podria anar perfectament relacionat amb l'anterior ja que, a més de la proximitat de les dates, se li demana l'entrega del corresponent qüestionari i que faci constar les despeses de tramitació i així li seran abonades. El text diu:

Barcelona, 2 de Diciembre de 1940. Sr. Ramon Carné MOLLERUSA. Muy Sr. nuestro: confirmamos nuestro telegrama de hoy, según copia adjunta, no dudando que al recibo de la presente habrá hecho Vd. las gestiones necesarias para complacernos. Al devolvernos por correo debidamente cumplimentado el adjunto cuestionario, le habremos de agradecer nos indique el importe de los datos telegráficos por Vd. suplidos en este asunto, para abonárselos seguidamente. Damos a Vd. anticipadamente las gracias por sugerión y en espera de sus gratas noticias a la mayor brevedad, quedamos suyos attos.- Jefe de oficina.

El tercer document, amb data de 31 d'octubre de 1941, és potser el paper més rellevant pel que fa a la condició que postula Ramon Carné com a confident del règim.³³ Es tracta d'un telegrama enviat a Barcelona i únicament conté una frase curta però molt aclaridora. El text diu:

"capital tres mil pessetes moralidad buena", sota-signat: "Carné".

Finalment els dos últims documents a analitzar fan referència a la faceta de banquer local de Ramon Carné Albareda. Tot i que desconeixem la sort que va tenir aquesta sucursal bancària, durant tots aquests anys fins que es va acabar la guerra Ramon Carné se'n va fer càrrec, igualment que de totes les terres del seu pare quan aquest va morir. Aquests dos documents,³⁴ amb data de 30 d'octubre de 1940, procedeixen de la companyia d'assegurances Winterthur i van dirigides a Ramon Carné. A la pri-

³¹ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

³² Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

³³ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

³⁴ Document corresponent a les cartes de Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

mera se li demana que faci efectiva la suma de 23 pessetes al farmacèutic Ramon Pomés per la factura que aquest va enviar a la companyia per cobrir el material de cura per als obrers coberts amb les seves pòlisses. A la segona carta, es demana a en Carné que aboni la quantitat de 75 pessetes al metge Emili Gallego. Aquesta quantitat correspon a la minuta d'honoraris que aquest va enviar a la companyia. Transcrivim aquesta última lletra:

Barcelona, 30 de Octubre de 1940. SECCIÓN SINIESTROS. Muy señor nuestro: SERVICIO FACULTATIVO- Cuenta médica núm. 2843. Ha sido en nuestro poder la minuta de honorarios presentada por el Dr. Gallego de Mollerusa. Siendo la misma conforme, adjunto la devolvemos a Vd. autorizándole para que haga efectiva la suma de Ptas. -75 (SETENTA Y CINCO PESETAS) a que se eleva, rogándole nos renvie dicha cuenta provista del recibí y de la firma del aludido facultativo. De Vd. attos. y affmos. ss. ss. q.e.s.m el jefe de sección.

Tot i la recuperació del seu patrimoni l'any 1939 i la consolidació d'una dècada prolífica per als seus negocis, Ramon Carné va morir d'una parada cardíaca, el 19 de novembre de 1949, a l'edat de 57 anys.

CONCLUSIONES, METODOLOGIA I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Aquests documents de la família Carné i la recerca arxivística complementària m'han permès poder analitzar i recrear les vides de diferents personatges de Mollerussa, principalment vinculats a la dreta, que van patir els diferents períodes de revolució, guerra i posterior franquisme. A través d'aquestes cartes he pretès aprofundir en la biografia de dos personatges rellevants en la vida social i econòmica, de principis de segle XX, a Mollerussa. El gruix d'aquest article està centrat en la figura de Ramon Carné, tot i que el nombre de documents referents a Blai Carné és bastant similar en proporció. Els motius que em van portar a traçar aquesta línia d'estudi es deuen principalment a la rellevància del contingut de les seves cartes. Tot i que els papers d'en Blai Carné fan referència a la correspondència d'un alcalde i on, en certes cartes, podem apreciar els tractes clientelars que s'establien entre la gent

de l'època, la correspondència del seu fill agafa una especial importància en posar de relleu la seva condició de delator a favor del règim franquista. Pel que fa l'època, tot i l'interessant anàlisi que suposa l'estudi de la dècada del 1910 a Mollerussa, la documentació referent a Ramon Carné aborda uns anys realment transcendents de la història local, com són els primers anys de postguerra.

La materialització d'aquest article es basa en l'estudi i interpretació dels diferents documents citats; de la mateixa manera, seguim idèntica línia metodològica pel que fa a l'anàlisi dels documents que pertanyen a Blai Carné i que hem repassat al principi de l'article. Pel que fa referència a la part de l'estudi "Revolució, contrarevolució i caciquisme de postguerra a Mollerussa", la investigació es basa en la recerca arxivística, principalment a través dels documents pertanyents al Archivo Histórico Nacional FC-Causa General. En aquest apartat, hi trobem 129 documents escanejats, consultables en línia, que ens parlen dels primers mesos de postguerra a Mollerussa i els fets ocorreguts durant el conflicte bèl·lic, malauradament, tan sols des del punt de vista dels vencedors. L'Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell i l'ajuda de l'arxiver Josep Maria Cabau han estat un dels punts de partida per la cerca d'informació i la concreció d'aquest estudi. Un procés de recerca que em va portar fins a José Ángel Vicente, "Pepe", de l'Ajuntament de Mollerussa, amb qui vam trobar la data de defunció de Ramon Carné i més dades rellevants sobre els membres de la seva família. Un dels altres punts en el procés d'investigació va ser el Registre Civil, on vam trobar les causes de la mort de Ramon Carné i també la data de defunció i els motius del traspàs del seu pare. Els documents guardats al registre civil també ens van donar a conèixer dades com que el matrimoni format per Ramon Carné i Dolors Ballester no va tenir descendència, fet que descarta que el nostre protagonista sigui ascendent directe de qui fou alcalde de Mollerussa, durant la dècada de 1980, en Magí Carné Tella.

Pel que fa a l'estat de la qüestió, són diversos els autors que han analitzat i escrit el que succeïa durant aquells anys a Mollerussa. Són estudis plasmatats en diferents formats bibliogràfics, que després de la interpretació dels documents m'han permès completar i dotar de contingut acadèmic aquest estudi sobre les cartes de la família Carné. Des de diferents punts de vista, l'historiador de Linyola, Jordi

Soldevila, a través dels seus articles sobre la dreta i el republicanisme a Mollerussa, estableix una anàlisi, precisa i concreta, de la radiografia política i social de la història contemporània de la nostra ciutat. Uns estudis que Soldevila completa l'any 2015 amb el seu llibre *Aigua, Burguesia i Catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, on culmina els seus estudis presentats a Mascançà i el consolida com un dels historiadors lleidatans que empenyen amb més força. El segon autor, que esdevé cabdal en la elaboració d'aquest article, és el cronista de Mollerussa Miquel Polo Silvestre. El veterà periodista plasma en els seus llibres sobre la ciutat, a través de la transcripció de les actes municipals, els fets més rellevants ocorreguts a Mollerussa des de 1839 fins a 1989. Altres autors que a través dels seus estudis han estat importants en la redacció d'aquest article són Jordi Domingo Coll, amb la seva obra *Mollerussa. El procés de construcció d'una ciutat rural (1940-1984)*, on analitza el creixement demogràfic de la ciutat durant aquells anys, a través de les actuacions dels diferents consistoris municipals. També m'han servit d'ajuda els articles publicats per Jordi Oliva i Josep Rubió a la revista número 5 de *Mascançà*. Són estudis que analitzen, tant quantitativament com qualitativament, el cost humà de la Guerra Civil al Pla d'Urgell, en el cas d'Oliva, i de Torregrossa, en el cas de Rubió. Finalment cal destacar l'obra dels autors de Linyola i Claravalls, Esteve Mestre i Ton Solé, que a través del seu llibre *Escrits del Pla d'Urgell. Dietaris, correspondència i documents (1650-1950)*, m'han permès recrear, a través dels dietaris que reprodueixen, la visió de diferents testimonis durant l'esclat, el desenvolupament i la fi de la guerra civil a Mollerussa. Pel que fa referència als processos de delació durant la postguerra, cal destacar l'obra conjunta dels historiadors Conxita Mir, Fabià Corretgé, Judith Farrer i Joan Segués, *Repressió econòmica i franquisme. L'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*, assaig on s'analitza el com, el qui i el quan es donava aquesta pràctica entre veïns. També cal mencionar l'article, publicat a la revista *L'Avenç* l'any 1984, de Jaume Fabrès "La delació dins la repressió franquista de postguerra", un dels primers estudis a tractar el tema de les delacions entre veïns als Països Catalans.

Finalment, concloem aquest article amb l'esperança d'obrir una línia d'estudi sobre els aspectes polítics de la dictadura franquista a Mollerussa. Es-

perem aportar un gra de sorra a l'estudi de la història més recent del nostre poble i encoratjar tothom qui vulgui aprofundir en aquest tema, ja que les cartes de Ramon Carné queden obertes a diferents interpretacions historiogràfiques; i les cartes del seu pare, Blai Carné, donarien per escriure un nou article a la revista *Mascançà*.

APÈNDIX DOCUMENTAL

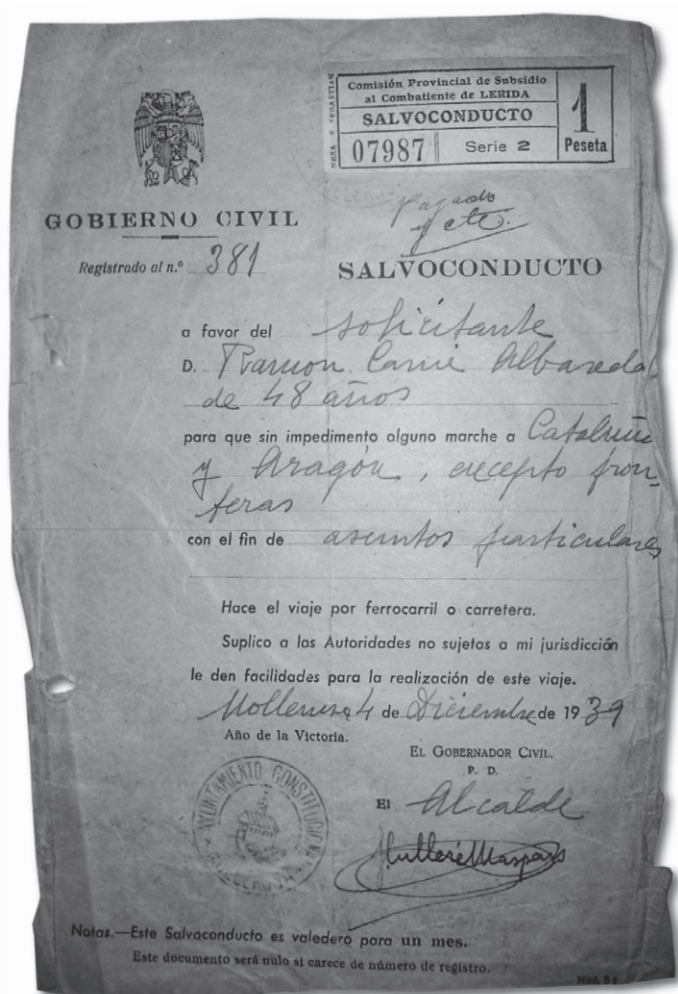

Foto 1. Salconduit. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

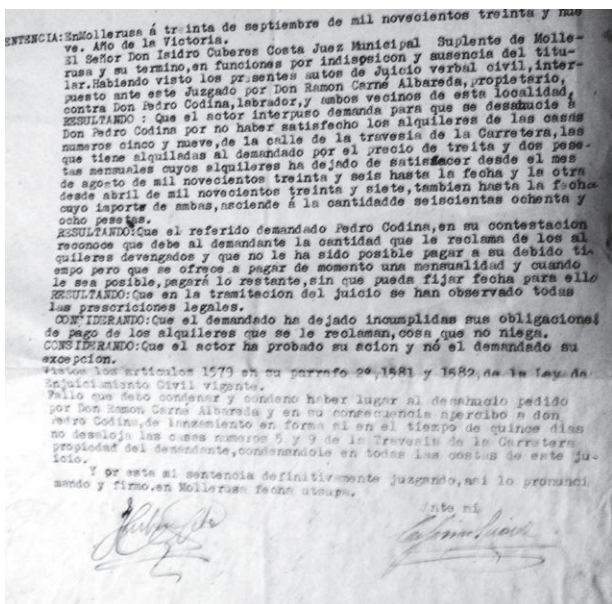

Foto 2. Sentència del judici contra Pedro Codina.

Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

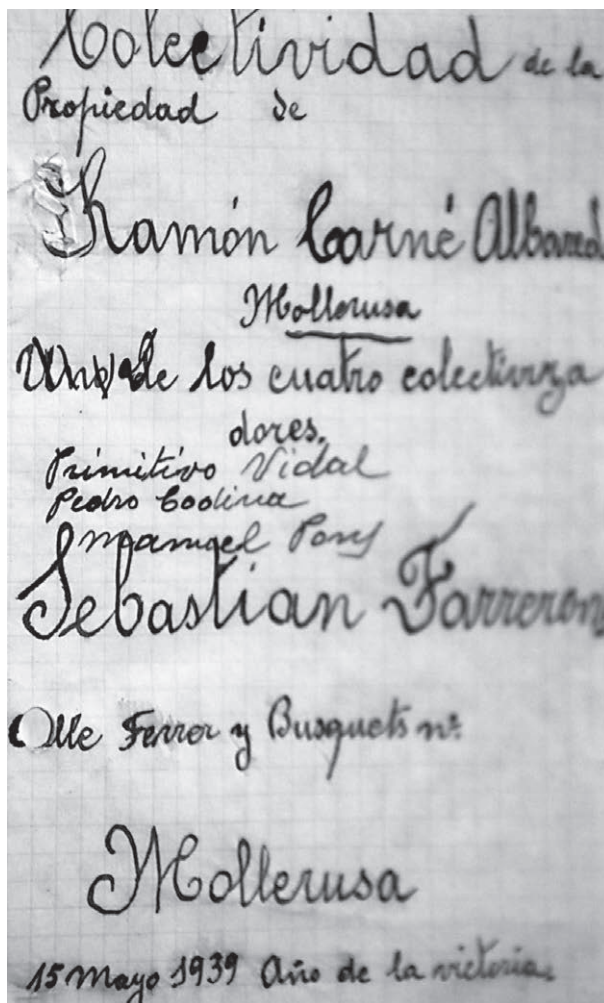

Foto 3. Denúncia de Ramon Carné als col·lectivitzadors.

Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

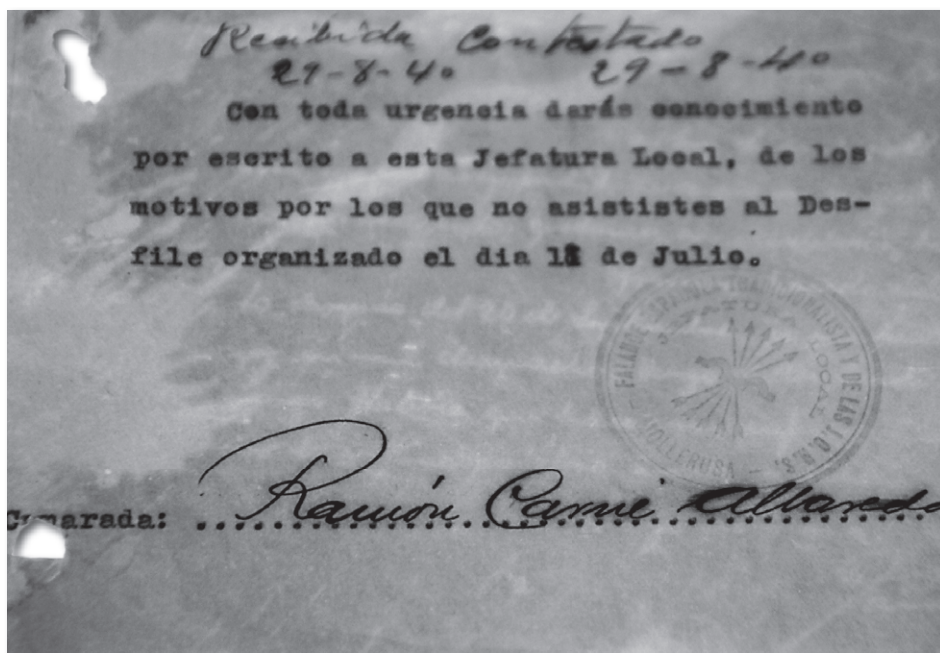

Foto 4. Carta de Ramon Carné a un veí de Mollerusa. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

Barcelona, 2 diciembre 1940.

Sr. D. Ramón Carné.
MOLLERUSA. C.-14558.

Muy Sr. nuestro: Confirmamos nuestro telegrama de hoy según copia adjunta, no dudando que al recibo de la presente habrá hecho Vd. las gestiones necesarias para complacernos.

Al devolvernos por correo debidamente cumplimentado el adjunto cuestionario, le habremos de agradecer nos indique el importe de los gastos telegráficos por Vd. suplidos en este asunto, para abonárselos seguidamente.

Damos a Vd. anticipadamente las gracias por su gestión y en espera de sus gratas noticias a la mayor brevedad, quedamos suyos attos.

R. G. BUR & Co.
Jefe de Oficina.

Foto 5. Carta procedent de Barcelona cap a Ramon Carné. Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

Muy Sr. nuestro: Nos referimos a los informes que con fecha 14-11-40 le tenemos solicitado sobre las firmas notadas al pie de la presente.

Como, a pesar del tiempo transcurrido, no los hemos recibido cumplimentados y esta tardanza nos está causando perjuicios y reclamaciones justificadísimas de nuestros clientes, le rogamos se sirva remitirnoslos a vuelta de correo.

Caso de que Vd. los hubiera cumplimentado ya o, por el contrario, no hubiese recibido los cuestionarios de petición, le rogamos que, a fin de ganar tiempo, consigne los datos más importantes de los informes interesados a la vuelta de esta carta.

En espera de vernos favorecidos por sus próximas gratas noticias, por lo que le anticipamos gracias, quedamos de usted atentos y s. s.,

Reportorio

INFORMES A QUE SE REFIERE ESTA RECLAMACIÓN

Hijo de Isidro Catet.
Fernando Puig, 3 y 5
Hijo de Isidro Catet
Calle Ferrandina Puig nº 3 y 5
Comarcas de Ferrandina y Ramon

Foto 6. Carta de les autoritats franquistes cap a Ramon Carné.
Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

TELEGRAMA.- 8 7 22 40	
Dirección.- <i>Dingo - Barcelona</i>	
Texto: <i>capital tres mil pesetas mensual</i> <i>Buena carne</i> <i>pagado</i> <i>Recibo</i> <i>V. Guindos</i>	
31 OCT. 1941	
Domicilio del expedidor.-	

Imp. Mariana, 4-1944

A utilizar por el funcionario

Foto 7. Telegrama de Ramon Carné informant sobre un veí.
Font: Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BARALLAT, M.: *La repressió a la postguerra civil a Lleida (1938-1945)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

DD.AA.: *Repressió econòmica i franquisme: L'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.

DD.AA.: *El primer franquisme a les terres de Lleida (1938-1950)*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 2002.

DD.AA.: *Morir, matar, sobreviure. La violència en la dictadura de Franco*, Barcelona, Editorial Crítica, 2002.

DOMINGO i COLL, J.: *Mollerussa. El procés de construcció d'una ciutat rural (1940-1984)*, Lleida, Diputació de Lleida, 1991.

FABRÉ, J.: "La delació dins la repressió franquista de postguerra", *L'Avenç*, núm.75 (1984), p. 30-39.

GELONCH, J.: *Falange i poder a Lleida durant la dictadura franquista*. Tesi doctoral dirigida per Conxita Mir i Curcó, Universitat de Lleida, Departament d'Història, 2010.

MIR i CURCÓ, C.: *Caciquisme polític i lluita electoral (1890-1936)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

MIR i CURCÓ, C.: "La repressió franquista als Països Catalans", *Catalan Historical Review*, número 1 (2008), p. 269-281.

OLIVA i LLORENS, J.: "El cost humà de la Guerra Civil al Pla d'Urgell (1936-1953). Anàlisi quantitativa i comparativa", *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, número 5 (2014), p. 49-75.

POLO i SILVESTRE, M.: *Mollerussa, de lloc petit a poble (1889-1938)*, Mollerussa, IG Cuberes, 1997.

POLO i SILVESTRE, M.: *Mollerussa, de poble a ciutat (1938-1988)*, Mollerussa, IG Cuberes, 1995.

RUBIÓ i SOBREPÈRE, J.: "El cost humà de la Guerra Civil a Torregrossa", *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, número 5 (2014), p. 75-95.

SOLDEVILA i ROIG, J.: *Aigua, Burguesia i Catalanisme. Mollerussa, la construcció d'una ciutat (1874-1936)*, Lleida, Edicions Universitat de Lleida, Patronat Josep Lladonosa, 2015.

SOLDEVILA i ROIG, J.: "La dreta mollerussenca 1875-1936: religió, catalanitat i pluralitat", *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, número 3 (2012), p. 55-65.

SOLDEVILA i ROIG, J.: "Radiografia social i evolució política del republicanisme a Mollerussa (1880-1936)", *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, número 2 (2011), p. 89-103.

SOLÉ i SABATÉ, J. M.: *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*, Barcelona, Edicions 62, 1985.

SOLÉ i BONET, T.; MESTRE i ROIGÉ, E.: *Escrips del Pla d'Urgell. Dietaris, correspondència i documents (1650-1950)*, Lleida, Pagès Editors, 2010.